

СУЧАСНІ АСПЕКТИ НАУКИ

у рамках Видавничої групи «Наукові перспективи»

*II-ий том колективної
монографії*

2020 р.

Central European Education Institute (Братислава, Словаччина)
Національний інститут економічних досліджень (Батумі, Грузія)
Батумський навчальний університет навігації (Батумі, Грузія)
Регіональна Академія Менеджменту (Казахстан)
**Громадська наукова організація «Всеукраїнська Асамблея
докторів наук з державного управління» (Київ, Україна)**
Міжрегіональна академія управління персоналом (Київ, Україна)
**Громадська організація «Асоціація науковців України» (Київ,
Україна)**
у рамках Видавничої групи «Наукові перспективи»

СУЧАСНІ АСПЕКТИ НАУКИ

II-ий том колективної монографії

2020 р.

УДК 001.32:1 /3](477)(02)

C91

Схвалено до друку Президією Громадської організації «Всеукраїнська Асамблея докторів наук з державного управління» (Рішення № 08/3-3 від 09.10.2020 р.).

Матеріали підготовлені за підтримки Інституту права та суспільних відносин Університету «Україна»

Рецензенти:

Дайій О.І. — доктор економічних наук, професор, Заслужений працівник освіти України, завідувач кафедри фінансів, банківської та страхової справи Міжрегіональної Академії управління персоналом.

Жукова І.В. — кандидат наук з державного управління, доцент, заступник директора з навчально-виховної роботи Навчально-наукового інституту менеджменту та психології ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України.

Макаренко О.М. — доктор медичних наук, професор, академік Міжнародної академії освіти та науки, професор кафедри загальномедичних дисциплін Міжрегіональної Академії управління персоналом.

Непомяций О.М. — доктор наук з державного управління, професор, академік Академії будівництва України, Заслужений будівельник України, професор кафедри публічного адміністрування Міжрегіональної Академії управління персоналом.

Романенко Є.О. — доктор наук з державного управління, професор, Заслужений юрист України, Проректор Міжрегіональної Академії управління персоналом.

Федоренко В.Л. — доктор юридичних наук, професор, DrHb - доктор хабілітований наук правничих (Польська академія наук), Заслужений юрист України, директор Науково-дослідного центру судової експертизи з питань інтелектуальної власності Міністерства юстиції України.

Колектив авторів

C91 Сучасні аспекти науки: II-ий том колективної монографії / за ред. Є.О. Романенка, І.В. Жукової. — Київ; Братислава: ФОП КАНДИБА Т.П., 2020. 223 с.

У II-му томі колективної монографії розміщені публікації з питань психологічного супроводу дітей із затримкою психічного розвитку, що потребує тривалої і системної роботи; взаємозалежності психологічного благополуччя педагогічних працівників та продуктивності професійних комунікацій; особливостей лексичних засобів вираження імперативної семантики.

Монографія буде цікавою та корисною як науковцям, так і педагогічним працівникам, державним службовцям, представникам органів державної влади та місцевого самоврядування, громадським діячам.

Матеріали подані в авторській редакції. Відповідальність за зміст та орфографію матеріалів несуть автори.

УДК 001.32:1/3](477)(02)

© автори, 2020

© Громадська організація «Всеукраїнська Асамблея докторів наук з державного управління», 2020

©Приватне акціонерне товариство «Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна Академія управління персоналом», 2020

© Громадська організація «Асоціація науковців України», 2020

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	6
РОЗДІЛ 1. ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ, САМОВРЯДУВАННЯ І ДЕРЖАВНА СЛУЖБА	7
§ 1.1 АДМІНІСТРУВАННЯ: ТЕОРЕТИКО- МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ (Грищенко І.М.)	7
§ 1.2 ОЦІНКА ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ (Купінець Л.Є., Шершун О.М.)	20
§ 1.3 РОЛЬ ГРОМАДСЬКОЇ РАДИ ПРИ МІНІСТЕРСТВІ ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ В ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ НЕПЕРЕРВНОЮ ПЕДАГОГІЧНОЮ ОСВІТОЮ (Малінін В.В., Лебідь О.В.)	29
§ 1.4 ВЗАЄМОЗАЛЕЖНІСТЬ БЕЗПЕКИ ТА СТІЙКОСТІ ДЕРЖАВИ, ТИПИ, РІВНІ ТА ФАКТОРИ СТІЙКОСТІ ДЕРЖАВИ (Орел М.Г.),	38
§ 1.5 АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО КАПІТАЛУ ДИПЛОМАТИЧНОЇ СЛУЖБИ ТА ЇХ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК З ДЕРЖАВНИМ УПРАВЛІННЯМ (Палагусинець Р.В.)	51
РОЗДІЛ 2. ЕКОНОМІКА І УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ	67
§ 2.1 ФОРМУВАННЯ НОВОЇ ЕКОНОМІКИ В КОНТЕКСТЕ ЗАКОНОМЕРНОСЕЙ НЕЛІНЕЙНОГО РАЗВИТИЯ (Степанов В.Н.)	67
РОЗДІЛ 3. ПРАВО	81
§ 3.1 ЕЛЕКТРОННЕ КРИМІНАЛЬНЕ ПРОВАДЖЕННЯ:	

<i>ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ЗАПРОВАДЖЕННЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ (Гаврилюк Л.В.)</i>	81
<i>§ 3.2 АНАЛІЗ ЗАГРОЗ ІНСАЙДЕРСЬКІЙ ІНФОРМАЦІЇ У ВИКОНАВЧОМУ ПРОВАДЖЕННІ (Лисенко С.О.)</i>	90
РОЗДІЛ 4. ПСИХОЛОГІЯ, ПЕДАГОГІКА, ОСВІТА, ФІЛОСОФІЯ ТА ФІЛОЛОГІЯ	101
<i>§ 4.1 CHARACTERISTICS OF STRUCTURAL COMPONENTS OF PERSONAL PROFESSIONAL SELF-IMPROVEMENT (Haborets O.A., Pyshnohub M.V.)</i>	101
<i>§ 4.2 РЕАЛІЗАЦІЯ ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНОГО РІВНЯ ІМПЕРАТИВА В ПУБЛІЦИСТИЧНОМУ ДИСКУРСІ (Бортун К.О.)</i>	120
<i>§ 4.3 ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОЛОГІЧНОГО СУПРОВОДУ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ ІЗ ЗАТРИМКОЮ ПСИХІЧНОГО РОЗВИТКУ (Гончаровська Г.Ф.)</i>	130
<i>§ 4.4 ПСИХОЛОГІЧНЕ БЛАГОПОЛУЧЧЯ У ПРОФЕСІЙНИХ КОМУНІКАЦІЯХ ПЕДАГОГІВ (Дзюба Т.М.)</i>	140
<i>§ 4.5 ЕЛЕКТРОННІ ОСВІТНІ РЕСУРСИ У НАВЧАННІ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ (Марченко Н.В., Юзьків Г.І.)</i>	156
<i>§ 4.6 НОВЕ В МЕДІАОСВІТІ: ВЕБІНАРОДИДАКТИКА (Онкович Г.В., Адамія З.К., Онкович А.Д., Боголюбова М.М., Ляліна О.О.)</i>	172
<i>§ 4.7 ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ СОЦІАЛЬНО- ПСИХОЛОГІЧНОЇ АДАПТАЦІЇ СТУДЕНТІВ ПЕРШОГО КУРСУ ДО НАВЧАННЯ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ (Радчук Г.К.)</i>	189

§ 4.8 УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ У ХРИСТІЯНСЬКІЙ ШКОЛІ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА (Сіданіч І.Л., Зварич Г.В.)	198
§ 4.9 МОРФОЛОГІЧНИЙ СПОСІБ ТВОРЕННЯ КОНОТАТИВНИХ ЗНАЧЕНЬ ДІЄСЛІВ У МОВІ ЗМІ ПОЧАТКУ ХХІ ст. (Стадній А.С., Зозуля І.Є.)	211

ПЕРЕДМОВА

II-ий том колективної монографії «Сучасні аспекти науки», який ви тримаєте в руках, – це вагома праця авторів, редакції. Цей випуск монографії присвячено висвітленню актуальних проблем різних галузей і напрямів науки, як в Україні, так і за кордоном.

Особливий інтерес становлять матеріали щодо впровадження інноваційної складової у діяльність дипломатичних служб; розвитку електронних освітніх ресурсів для урізноманітнення форм роботи на заняттях, виконання завдань у зручному місці та у вільний час; інсайдерських загроз інформаційній безпеці у виконавчому провадженні, зростання ролі яких обумовлено створенням в Україні інституту приватних виконавців та розвитком технологій роботи з інформацією та ін.

Видання містить, також, цікаві публікації з питань психологічного супроводу дітей із затримкою психічного розвитку, що потребує тривалої і системної роботи; взаємозалежності психологічного благополуччя педагогічних працівників та продуктивності професійних комунікацій; особливостей лексичних засобів вираження імперативної семантики.

Вітаю редакцію, колектив авторів та читачів і бажаю міцного здоров'я, радісного настрою, добробуту, успіхів, оптимізму, впевненості у майбутньому, натхнення у щоденній праці.

**З повагою,
Директор НДЦСЕ з питань
інтелектуальної власності Мін'юсту,
доктор юридичних наук, професор,
Заслужений юрист України**

В.Л. Федоренко

§ 1.5 АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО КАПІТАЛУ ДИПЛОМАТИЧНОЇ СЛУЖБИ ТА ЇХ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК З ДЕРЖАВНИМ УПРАВЛІННЯМ

Вступ. Поширення глобалізаційних процесів призводить до трансформації міжнародних відносин в усьому світі, впливаючи на економічні, соціальні та політичні сфери розвитку громадянського суспільства. Для нього характерним є складний набір взаємозв'язків та взаємозалежностей зі збільшенням кількості учасників, що впливають на результат цих відносин. У статті проведено дослідження трансформаційних змін дипломатичної сфери від наукової дипломатії, що передбачає використання “soft skills” (гуманітарних навичок) для досягнення поставлених цілей, до інноваційної, що включає крім наукової, різні форми економічної дипломатії у поєднанні із цифровою дипломатією.

Відповідно до мети дослідження було встановлено причинно-наслідкові зв'язки та визначено основні фактори розвитку інтелектуального капіталу дипломатичних служб у системі державного управління. На основі опрацьованої наукової літератури систематизовано еволюційні процеси розвитку сутності понять економічної, комерційної, корпоративної, ділової, національної та транснаціональної неурядових видів дипломатії, що були виокремлені відповідно до сучасних змін та появи нових альтернативних учасників дипломатичного процесу.

Визначено, що до основних проблем формування та розвитку інтелектуальним капіталом дипломатичних служб в Україні є відсутність системної підготовки та перепідготовки професійних кадрів, нестача відкритості та прозорості у дипломатичній сфері, відсутність інтегрованої системи передачі знань та навичок у системі дипломатичної діяльності, нехтування впровадження сучасних досягнень ІТ. Розроблено інноваційну систему формування інтелектуального капіталу дипломатичної служби, із застосуванням семи функцій розвитку інноваційних систем (підприємницької, розвитку та поширення знань, пошукової, ринкової, функцій

мобілізації та легітимності) та наведено потенційні переваги від її впровадження. Розроблена інноваційна система має на меті формування системного підходу до формування інтелектуального капіталу дипломатичних служб та розвитку інноваційної дипломатії. Швидкі зміни у сучасній дипломатії добре відомі активним гравцям на міжнародній арені, тому на порядку денному постає питання осучаснення принципів дипломатичної справи як в Україні так і в усьому світі. Зокрема починаючи з 2014 року можна спостерігати зрушення у модернізації підходів до провадження дипломатичної діяльності країн ЄС, що базується на активному обміні інформацією між міністерствами закордонних справ держав-членів ЄС. Той факт, що навіть Китай займається питаннями осучаснення дипломатичної діяльності, підкреслює важливість та необхідність нових змін. Такі зміни у фокусі дипломатичної діяльності породжують питання про те, які зміни в сучасній дипломатії матимуть довгострокові наслідки та як уряди повинні реагувати на ці зміни.

В сучасних умовах реформування усіх гілок влади, а також запровадження реформування в усіх сферах економіки, соціального життя та інших дуже важливою постає проблема розвитку інтелектуального капіталу в усіх сферах народного господарства взагалі, і в державному секторі зокрема [1]. Особливо важливим це питання постає у дипломатичній сфері, де інтелектуальний капітал є визначальним фактором ефективності діяльності дипломатичної служби.

Додаткові функції зовнішньоекономічної діяльності, що виходять за межі компетенції традиційної дипломатії, які відносяться до компетенції МЗС вимагають переосмислення трактування сутності поняття дипломатії, визначення ролі та функцій дипломатів, а також завдань МЗС. Дипломати та державні службовці МЗС стикаються з новими учасниками дипломатичних відносин, новими викликами, що потребують нових методів урегулювання, для яких вони не мають відповідних навиків та компетенцій. Адаптація традиційної дипломатії до сучасних реалій стала нагальною потребою порядку денного.

Феномен розвитку інтелектуального капіталу є предметом досліджень низки сучасних вчених, з огляду на його прямий вплив на складові системи управління інноваційним розвитком і нарощування інноваційного потенціалу як окремої організації так і країни загалом. Лауреати Нобелівської премії з економіки 1971 р. і 1987 р. С. Кузнець та Р. Солоу зробили значний внесок у створення теорії інтелектуального капіталу. Теоретичні принципи та методологічні основи оцінки рівня розвитку інтелектуального капіталу наведено у роботах Іноземцева В.Л., Ілляшенко С.М., М. Мелоуна Є.Н. та ін. Обґрунтуванню впливу інтелектуального капіталу на інноваційний розвиток окремих підприємств та економіки країни загалом присвячено праці Газізулліна Ф.Г. [2], Ситника Н.І. [3], Манухіної М.Ю. [4]. Основні проблеми та особливості системи державного управління в Україні сформовано у статті Радиш Я. [5], однак питанням та особливостям державного управління розвитком інтелектуального капіталу дипломатичних служб не приділяється достатньої уваги. Отже, теоретичне обґрунтування впровадження інноваційних підходів в управління розвитком інтелектуального капіталу дипломатичної сфери, залишається науковою проблемою, вирішення якої має важливе значення в теоретичному і практичному аспекті, що і зумовило необхідність та актуальність проведення даного дослідження.

Метою даної статті є дослідження причинно-наслідкових зв'язків та факторів розвитку інтелектуального капіталу дипломатичних служб у системі державного управління у якості основного чинника розвитку інноваційної дипломатії. Для досягнення поставленої мети сформовано наступні завдання:

- провести теоретичне обґрунтування основних понять інтелектуального капіталу дипломатичних служб та розкрити суть їх еволюційного розвитку;
- на основі опрацьованих літературних джерел сформулювати основні проблеми формування інтелектуального капіталу дипломатичних служб та визначити джерела їх походження;
- обґрунтувати основні передумови виникнення та необхідність вивчення інноваційної дипломатії;

- сформувати пропозиції по удосконаленню системи державного управління розвитком інтелектуального капіталу дипломатичних служб.

Виклад основного матеріалу. Сучасна дипломатія, відповідно до визначення Е. Сатоу [6], - це «застосування інтелекту і такту ведення офіційних відносин між урядами незалежних країн». Відповідно до даного визначення дипломатія входить виключно до повноважень Міністерства закордонних справ (МЗС) країни. Однак глобалізація та демократизація призводить до того, що професійна дипломатія стає більш складною та навіть ставить під сумнів територіальні обмеження традиційної дипломатії. В середині та поза межами держави з'являються альтернативні дипломатичні представники, які часто діють незалежно від Міністерства закордонних справ. Дипломатія, як професія, зазнала значних змін у самому трактуванні поняття дипломатії, кваліфікації фахівців та розумінні повноважень дипломата.

Із початку виникнення у Давній Греції як саме поняття «дипломатія», так і його визначення з часом еволюціонувало. Сучасна дипломатія часто ототожнюється з епохою, що настала після Вестфальських мирних переговорів та дістала назву «Вестфальської системи», яка описує «Систему міжнародних відносин після 1648 р., у якій стверджується, що держави-учасники – це суверенні, незалежні та рівні країни, а стабільність гарантується балансом сил, дипломатією та міжнародним правом» [7].

Однак у сучасному світі, із збільшенням кількості гравців на міжнародній арені, Я. Меліссен [8] запропонував найбільш стисле визначення сучасної зовнішньої політики та дипломатії: «(Дипломатія) ... визначається як механізм представництва, спілкування та перемовин, за допомогою яких держави та інші міжнародні представники ведуть свої справи».

Сучасна дипломатія характеризується наступними чинниками впливу на інтелектуальний капітал дипломатичних служб:

- особистість окремого дипломата;
- фундаментальні зміни, пов'язані з технічним розвитком, цифровізація знань в усіх сферах життя;

- поява нових дипломатично активних представників на міжнародній арені;
- підвищення чутливості представників різних громадських організацій до зовнішньої політики.

Неоднорідність та плюралізм мислення у сучасному суспільстві впливають на особистість дипломата та його роботу. До прикладу, те, як дипломат використовує соціальні медіа, сприймається як «повідомлення» суспільству офіційної позиції держави у тому чи іншому питанні. Це змінює сприйняття і спрямованість дипломатії, і це повинно враховуватися при доборі кадрів, їх навчанні та працевлаштуванні. Зважаючи на технічний прогрес та неминучу діджиталізацію усіх сфер, на державному рівні також впроваджують нові технічні інструменти, наприклад, засоби оцифрування, таким чином так чи інакше впливають на функціонування адміністративного сектору. Застосування інформаційних технологій у дипломатичній сфері може бути як позитивним чинником, наприклад у збиранні та обробці інформації, так і чинити певні перешкоди (стосується безпекового фактору). Цифровізація, яка зазнає впливу соціальних медіа, у свою чергу, впливає на збереження, здобуття або втрату довіри громадськості до країни та її міжнародних партнерів. Поява великої кількості нових учасників на дипломатичній арені, які беруть участь у дипломатичних процесах за власною ініціативою, свідомо приймають участь у вирішенні нових завдань дипломатії та формують її інтелектуальний капітал, разом із традиційними представниками дипломатичних служб. До таких суб'єктів належать різні національні установи, такі як міністерства з інших напрямів, завдання яких поширюються на зовнішню політику, міжнародні організації – переважно підорганізації ООН або ЄС, транснаціональні компанії та неурядові організації.

Нові учасники дипломатичної діяльності представляють інтереси різних груп та організацій місцевого, національного та міжнародного рівня. Розбіжності їхнього співіснування створюють передумови виокремлення різних форм дипломатичної діяльності залежно від поставленої мети та засобів її досягнення (таблиця 1).

	Визначення	Характеристика
Державний сектор	Економічна дипломатія	стосується питань економічної політики, наприклад робота делегацій в організаціях, що встановлюють стандарти, таких як СОТ та ЄБРР. Економічні дипломати також контролюють та звітують про економічну політику в зарубіжних країнах та надають урядам країн поради, по провадженню економічної політики. Економічна дипломатія економічні важелі впливу, або як винагороду, або як санкцію для досягнення певної зовнішньополітичної мети [7].
	Комерційна дипломатія	описує роботу дипломатичних місій, що стосується підтримки бізнесу та фінансового сектору окремої країни для забезпечення її подальшого національного розвитку. Вона включає стимулювання внутрішніх та зовнішніх інвестицій та також торгівлі. Важливим аспектом роботи комерційних дипломатів є надання інформації про експортні та інвестиційні можливості країни, а також допомога в організації торговельних місій [9].
Приватний сектор	Корпоративна дипломатія	Має вирішальне значення для успішної координації діяльності транснаціональної корпорації, складається з двох організаційних ролей представника: бізнес менеджера та корпоративного дипломата. Ці дві ролі мають важливе значення «для забезпечення залучення представників багатонаціональних структур у якості співробітників у якості керівників представництв або тимчасових менеджерів [10].
	Ділова дипломатія	стосується управління процесами взаємодії між глобальною компанією та її численними не бізнесовими та зовнішніми партнерами. Наприклад, у дотриманні глобальними компаніями ряду національних законів та угод, що регулюють міжнародні багатосторонні відносини, встановлені міжнародними організаціями, такими як СОТ та Міжнародна організація праці (МОП). На рівні глобальної компанії бізнес-представники ведуть переговори з органами влади приймаючої країни, взаємодіють з місцевими та

	міжнародними громадськими організаціями, впливаючи на місцевий та глобальний порядок денний[11].
Національна дипломатія НУО (неурядові організації).	представляють інтереси громадянського суспільства в економічній сфері і охоплюють широке коло питань, починаючи від захисту прав споживачів, боротьби з корупцією аж до відстоювання інтересів акціонерів та екологічних питань [12].
Транснаціональна неурядова дипломатія	здійснює адвокаційні заходи та провадить лобістську діяльність на транснаціональному рівні. Транснаціональна неурядова дипломатія (Т-НУО)передбачає діяльність, дипломатів, що працюють на міжнародному рівні та включають такі організації, як Грінпіс, утворюють, наприклад, коаліції проти СОТ, ВЕФ, МВФ або інших міжнародних організацій. Т-НУО пропонують свої власні політичні рішення на міжнародній арені, як, наприклад, переговори щодо угоди по Кіотському протоколу (кліматичні зміни), приймають участь у наданні технічної допомоги країнам, що розвиваються та в перехідній економіці, доповнюючи, а часом навіть замінюючи національні уряди, пропонують найсучасніші дослідження у галузях, що мають вирішальне значення для міжнародного розвитку, співпраці та антикризового управління. [12].

Таблиця 1

Характеристика сучасних форм дипломатичної діяльності

Укладено автором на основі []

В епоху глобалізації акценти людської діяльності зміщуються в бік зміни мислення. Викликом на вимоги глобалізації в розвинених країнах помітним пріоритетом матеріальних і фінансових ресурсів стає інтелектуальний капітал. Поява концепції інтелектуального капіталу за часом збігається із початком розбудови нової економіки, основним ресурсом якої є знання, здатні в процесі виробництва створювати капітал. Інтелектуалізація економіки стає об'єктивним процесом розширення умов використання інтелектуально-креативних можливостей людей, надаючи праці інноваційного характеру, що в

кінцевому підсумку забезпечить виконання завдань підвищення економічного зростання [1].

Складовими інтелектуального капіталу є людський, структурний (організаційний) і реляційний (соціальний) капітал. У процесі інноваційної діяльності важлива роль відводиться творчим здібностям людей, їх інтелекту, творчим здібностям, вмінню знаходити нестандартні рішення складних завдань [3].

Звідси випливає, що людський капітал – це невід’ємна органічна частина, і в той же час, це найвищий ступінь інтелектуального капіталу. Люди, їх інтелект, знання і навички, якими вони володіють, знаходяться в самому центрі інтелектуального капіталу і складають його фундамент. Людський капітал це основа успішної модернізації нашої економіки і головний фактор інноваційної активності. На рівні організації він утворюється зусиллями співробітників, їх уродженими і набутими знаннями, навичками, здібностями, талантом, енергією і компетенцією [2].

Зважаючи на нові виклики сучасної дипломатичної сфери, в Україні відчувається нестача професійно підготовлених кадрів в галузі економічної дипломатії. До основних проблем формування інтелектуального капіталу дипломатичної служби можна віднести наступні чинники :

- «історична традиція» (обумовлена створенням дипломатичного корпусу незалежної України на основі кадрів, переважно, з філологічною та юридичною освітою);
- практика зосередження такої роботи в системі Міністерства економіки;
- недостатня увага розвитку економічної дипломатії, обумовлена як пріоритетністю політичних та гуманітарних питань на попередніх стадіях розбудови зовнішніх стосунків України, так і відсутністю зацікавленості з боку вітчизняних підприємців, ділова активність яких на світовому ринку лише останніми роками починає набирати помітного масштабу;
- чинна в МЗС система оплати праці, яка пристосована для стимулювання перебування дипломатів за кордоном (у

довгострокових відрядженнях), в той час як сучасний механізм економічної дипломатії передбачає зосередження значної частки роботи (особливо аналітичної) в центральному апараті Міністерства;

- відсутність дієвої відомчої системи підготовки та перепідготовки кадрів в галузі економічної дипломатії [13].

Діяльність дипломатичної служби складається із численної кількості окремих процесів. Ключовим ресурсом у цих процесах є інформація, яка контекстуалізується у процесі дипломатичної діяльності. Однак елементом доданої вартості, який робить процес успішним або ж ні, є знання, які використовуються для оцінки поточної ситуації та прийняття рішень.

Термін «економіка знань» або «суспільство знань» використовується для позначення того факту, що після сільськогосподарського та індустріального напрямків розвитку суспільства, світ вступив у наступну фазу, яка пов'язана із розвитком знань, тобто інтелектуального капіталу. Зростання ролі інтелектуального капіталу у дипломатичній сфері стало можливим завдяки можливості збору, передачі та аналізу великих обсягів даних завдяки постійно зростаючим можливостям ІТ. Поєднання тенденції до відкритості та співпраці, з одного боку, та ролі інформації та знань у формуванні конкурентних переваг країн на міждержавному рівні, з іншого, підвищує роль інтелектуального капіталу дипломатичної служби у процесі формування міжнародної стратегії та політики держави.

Існуюча в країні система державного управління демонструє свою неефективність, внутрішню суперечливість, відірваність від громадян і, як результат, виступає однією з перепон, що стримує здійснення модернізаційних процесів та системних перетворень в усіх сферах розвитку суспільства. Надмірна концентрація повноважень саме в центральних органах виконавчої влади, передусім в Уряді, призводить до того, що вони не займаються питаннями стратегії розвитку держави, не формують державну політику в окремих сферах чи галузях, оскільки основні зусилля та час йде на вирішення поточних проблем [5]. Основною проблемою в державному управлінні інтелектуальним капіталом в діяльності дипломатичної

служби в Україні є недостатнє використання принципів відкритості і прозорості та механізму електронного урядування. Через відсутність системного підходу до управління, знання та досвід дипломатичної діяльності накопичуються фрагментарно, не забезпечуючи їх передачу майбутнім поколінням молодих фахівців.

Управління інтелектуальним капіталом базується на знаннях. Таким чином, невід’ємною частиною управління інтелектуальним капіталом є управління знаннями. Управління знаннями представляється як потік, спосіб передачі, інструмент комунікацій із зовнішнім середовищем організації, тобто як механізм підсилення інтелектуального капіталу. Однак управління інтелектуальним капіталом це не лише управління знаннями, але й методика його розповсюдження: управління нарощуванням інтелектуального потенціалу, підвищення цінності та вартісна оцінка інтелектуального капіталу [4]. Державне управління інтелектуальним капіталом у дипломатичній сфері на сьогоднішній день не налагоджене і носить фрагментарний характер, переважно передбачає періодичне підвищення кваліфікації кадрів. Загальної інтегрованої системи управління інтелектуальним капіталом дипломатичної служби наразі не існує.

У таблиці 2 представлено інноваційну систему формування інтелектуального капіталу дипломатичної служби. У першій колонці вона слідує основній структурі семи функцій, за Геккертом та співавт. [14]. У другій колонці надаються додаткові результативні показники зміцнення інтелектуального капіталу та інтерпретація функцій для формування взаємозв’язків та потенційних впливів на дипломатичну діяльність у третій колонці. Запропонована система та наведені потенційні переваги від її впровадження покликана сформувати основи системного підходу до управління розвитком інтелектуального капіталу дипломатичної служби та формування нового, інноваційного напрямку розвитку дипломатичної сфери.

Таблиця 2

**Інноваційна система формування інтелектуального капіталу
дипломатичної служби**

Функції інноваційної системи	Результативний показник зміцнення інтелектуального капіталу	Вплив на дипломатичну діяльність
Підприємницька	Можливість трансформувати потенціал нових знань, технологій, мереж та ринків у можливості для бізнесу.	Підтримка галузі у розвитку (глобальних) інноваційних мереж, ланцюгів доданої вартості тощо. Сприяння розвитку та підтримка передових національних проєктів та галузей.
Розвиток знань	Створення та розвиток установ та ресурсів для освіти, розвитку навичок та проведення досліджень (університети, науково-дослідні установи). Заміна формального навчання більш практичним..	Підтримка спільних міжнародних досліджень та освіти. Захист прав інтелектуальної власності. Доступ до стратегічних досліджень.
Поширення знань через мережі	Максимізація ефективності від нових знань, наповнення політичних процесів певними стандартами та методами регулювання.	Підтримка розвитку інноваційної дипломатичної культури. Розробка стратегії включення / виключення (наприклад, нерозповсюдження з міркувань безпеки).
Пошукова	Вибір конкретних напрямків для інвестування у науку, технології та інновації. Формування довгострокового бачення. Визначення потреб та побажань. Встановлення пріоритету. В основному	Визначення потенційних співробітників та стратегії конкурентів. Розробка позиції та стратегії для загальних чи глобальних викликів. Розробка бачення та стратегії

	застосовується до різних типів учасників у країні, регіоні чи хабі.	
Ринкова	Створення або підтримка (публічного) попиту (наприклад, сприятливий податковий режим, інноваційні закупівлі). Створення (захищеного) простору для випробувань, впровадження пілотних проектів та, можливо, створення нішевих ринків.	Впровадження стратегії покращення доступу до іноземних ринків інноваційних продуктів / послуг: - Імпортно-експортні тарифи - Інноваційний меркантилізм - Кімната для експериментів (правові та нормативні умови)
Мобілізації ресурсів	Наявність інтелектуального капіталу на різних етапах впровадження інновацій. Людські ресурси (включаючи іноземних спеціалістів).	Впровадження державно-приватного партнерства; програм обміну; професійної мобільності та правил оподаткування правила для працівників.
Легітимності	Боротьба з опором змінам; Створення коаліцій. Формування нової законодавчої бази (за необхідності)	Розробка стандартів, послідовність впровадження політики, формування кодексу проведення відповідальних досліджень та інновацій

Розроблено автором

Поняття **інноваційна дипломатія** охоплює концепцію та практику подолання розбіжностей (культурних, соціально-економічних, технологічних тощо) за допомогою цілеспрямованих та правильно сформованих ініціатив для поєднання ідей та відповідних рішень із ринками та інвесторами, готовими їх оцінити та реалізувати

їх потенціал у повній мірі [15]. Інноваційна дипломатія тісно пов'язана з торговою та зовнішньоекономічною політикою та є її частиною. Включає в себе цифрову та наукову дипломатію. Інноваційна дипломатія є результатом взаємодії між еволюційними характеристиками науки, технологій та інновацій, з одного боку, та зовнішньоекономічної діяльності та зовнішньої політики, з іншого.

Впровадження інноваційної складової у діяльність дипломатичних служб призведе до:

- розвитку нових сфер досліджень наукової дипломатії, що зумовлює зміни в інноваційній дипломатії. Важливість національних економічних інтересів у цій галузі зростає, тож перед урядами постають нові актуальні питання, такі як торгівля високотехнологічними продуктами, розвиток інтелектуального капіталу та захист інтелектуальної власності, їх стандартизація у зовнішній політиці.

- зміни конфігурації зацікавлених сторін. Компанії та їх представницькі організації, та місцеві/ регіональні державні органи, неурядові організації стають все більш важливими гравцями у сфері зовнішньої політики.

- зміни інструментарію та методів державного управління у сфері інноваційної дипломатії, до традиційних дипломатичних інструментів додається широкий спектр інструментів економічної та соціальної політики.

Для підготовки нового покоління інноваційних дипломатів необхідно зосередитися на основних завданнях, які повинен виконувати інноваційний дипломат, підтримуючи інноваційну співпрацю:

1. Дослідження та інформування: розуміння інноваційних систем, виявлення можливостей та бар'єрів для співпраці та передача їх відповідним організаціям.

2. Вплив та сприяння: вплив на політику для поліпшення умов співпраці з міжнародними інноваційними компаніями (наприклад, захист інтелектуальної власності) та залучення іноземних інвестицій, заснованих на технологіях.

3. Розвиток та співпраця: налагодження зв'язків з особами, що приймають рішення, розробка цільових заходів та семінарів для

стимулювання нових міжнародних партнерських відносин, організація місій для ознайомлення дослідників та компаній з новими можливостями, поєднання приватних осіб / установ / компаній з відповідними міжнародними партнерами, виступаючи у якості міжнародного порталу для розвитку інноваційної системи країни.

4. Активізація та масштабування: пошук або визначення зовнішніх ресурсів для забезпечення та розширення співпраці, визначення методів прискорення комерціалізації досліджень або розповсюдження інновацій та побудова міжнародного партнерства, яке використовує переваги глобалізації для інноваційного розвитку. Основний акцент необхідно зробити на співпраці та інтеграції. Це доречно з точки зору наукової та інноваційної дипломатії, яка передбачає те, що обмін знаннями та співпраця найбільше сприятимуть розвитку інноваційного середовища.

Висновки. Зі змінами в міжнародних відносинах після закінчення «холодної війни» та із зростанням ролі інтелектуального капіталу в економіці та міждержавній конкуренції, концепція наукової дипломатії (розроблена на основі використання гуманітарних навиків (soft skills) для полегшення відносин між країнами) частково втратила своє значення. Конкурентоспроможність та торгівельні відносини завжди відігравали визначну роль у міжнародних відносинах. Торгівельні угоди (що регулюють умови доступу на ринки) мають свою історію, яка сягає Середньовіччя, або навіть і раніше.

Традиційно дипломатія була прерогативою послів та дипломатичних представників, що діють від імені МЗС та представляють інтереси держави на міжнародному рівні. Сьогодні управління міжнародними економічними відносинами вже не обмежується державним рівнем, а поширюється на неурядову та комерційну сфери. Представники таких нових групи інтересів часто є керівниками підприємств, членами цивільних структур, представниками НУО. Усі вони так чи інакше формують інтелектуальний капітал дипломатичної сфери. Виходячи із даного твердження, необхідно щоб різні зацікавлені учасники дипломатичних процесів набували додаткових компетенцій (експерти в галузі) для конструктивного залучення їх до політичного діалогу. І навпаки,

дипломатичні служби та МЗС повинні стати більш відкритими та доступними для залучення інших суб'єктів, як державних (інші міністерства), так і недержавних суб'єктів (бізнес-дипломати та транснаціональні дипломати НУО) для підвищення сукупного інтелектуального потенціалу дипломатичної сфери.

Зростання значення інтелектуального капіталу у міжнародній діяльності сприяє розвитку інноваційних стратегій у національній та міжнародній політиці держав. Зважаючи на це, поява поняття інноваційної дипломатії є закономірним явищем, так як охоплює науку, технології та їх поширення. Такий розвиток подій призводить до зростання попиту на мультидисциплінарні навички в дипломатичних службах.

Список використаних джерел:

1. Кравченко М.С. Запровадження закордонного досвіду управління розвитком інтелектуального капіталу державних службовців. *Theoretical and Practical Aspects of Economics and Intellectual Property*. 2018. № 17. С. 63-67.

2. Газізуллін Ф.Г., Ведін Н.В. Інтелектуальний капітал і формування інноваційної економіки. *Проблеми сучасної економіки*. 2012. №1. С. 49-51.

3. Ситник Н.І., Каризська А.Р. Роль інтелектуального капіталу в інноваційному процесі розвитку підприємства. *Сучасні підходи до управління підприємством*. 2017. № 2.

URL: <http://spu.fmm.kpi.ua/article/view/106837/103606>

4. Манухіна М.Ю. Інтелектуальний капітал і його роль у формуванні інноваційної економічної системи. *Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля*. 2016. №6 (230). С. 82-86.

5. Радиш Я. Державне управління в Україні: стан, проблеми та тенденції розвитку. *Буковинський вісник державної служби та місцевого самоврядування*. 2009. № 1. С.11-12.

6. Satow E., Lord Gore-Booth (ed), Satow's Guide to Diplomatic Practice. Longman. 1979. pp. 3.

7. Berridge, G.R.; James A. A Dictionary of Diplomacy. Palgrave. New York. 2001. pp. 250.
8. Melissen J. Innovation in Diplomatic Practice. Macmillan, London. 1999. pp.16-17.
9. Scholte J.A., Globalization, Governance and Corporate Citizenship. The Journal of Corporate Citizenship. 2000. № 1, pp. 15-23.
10. Hofstede G. Cultures and Organizations: Software of the Mind, London: McGraw-Hill, 1991. pp. 213.
11. Raymond S., Lichia Y., Sondergaard M. Business diplomacy management: a core competency for global companies. *Academy of Management Executive*. 2000. № 14/1, pp. 80-92.
12. Van de Goor L., Verstegen S. Conflict Prognosis: Bridging the Gap from EarlyWarning to Early Response: part 1 & 2, Netherlands Institute of International Relations, Clingendael, The Hague. 1999.
13. Національний інститут стратегічних досліджень. Щодо шляхів вдосконалення організації роботи в галузі економічної дипломатії: тактичні аспекти. Аналітична записка. URL: <http://old2.niss.gov.ua/articles/976/>
14. Hekkert M. Functions of innovation systems: A new approach for analysing technological change. *Technol Forecast Soc Chang*. 2007. №4, pp. 413-432.
15. Carayannis E.G., Campbell D.F.J. Open Innovation Diplomacy and a 21st Century Fractal Research, Education and Innovation (FREIE) Ecosystem. Building on the Quadruple and Quintuple Helix Innovation Concepts and the BMode Knowledge Production System. *Knowl Econ*. 2011. №2. pp. 327-372.